

KỸ NĂNG TƯ DUY VÀ PHƯƠNG PHÁP RÈN LUYỆN CHO SINH VIÊN HIỆN NAY

Phan T.T Hương
Học viện Ngân hàng

Tóm tắt: Chúng ta đang sống trong thời đại phát triển như vũ bão của khoa học và công nghệ, để hòa nhập và phát triển cùng thế giới hiện đại, thế hệ trẻ - đặc biệt là sinh viên cần được trang bị đầy đủ các kỹ năng cần thiết, đặc biệt là các kỹ năng tư duy để có khả năng phát huy năng lực bản thân từ đó có thể thích ứng được trước những thay đổi trong xã hội. Trong bài viết, tác giả tập trung làm rõ các vấn đề nội hàm khái niệm tư duy, các loại tư duy, vai trò của tư duy và phương pháp rèn luyện kỹ năng tư duy cho sinh viên. Thông qua các phương pháp cơ bản nhằm rèn luyện khả năng này cho sinh viên thông qua các hoạt động sư phạm, góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu, yêu cầu đào tạo ở các trường hiện nay.

Từ khóa: Tư duy, vai trò của tư duy, phương pháp rèn luyện tư duy cho sinh viên

COGNITIVE SKILLS AND TRAINING METHODS FOR STUDENTS TODAY

Phan T.T Hương
Banking Academy

Abstract: We are living in an era of rapid development in science and technology. To integrate and progress with the modern world, the younger generation especially students need to be equipped with essential skills, particularly cognitive skills, to enhance their potential and adapt to societal changes. This article focuses on clarifying the concepts of thinking, different types of thinking, the role of thinking, and methods of training cognitive skills for students. Through basic methods aimed at improving this ability in students through pedagogical activities, it contributes to achieving the current educational goals and requirements of educational institutions.

Keywords: Thinking, role of thinking, cognitive skill training methods for students.

Nhận bài: 13/02/2025

Phản biện: 05/03/2025

Duyệt đăng: 09/03/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Mục tiêu chủ yếu của dạy và học ngày nay là đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao cho xã hội, đáp ứng yêu cầu sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng. Vì vậy, để nâng cao chất lượng đào tạo ngành giáo dục, trong đó có giáo dục đại học cần tiến hành đồng bộ nhiều giải pháp và xem việc đổi mới phương pháp dạy học như là khâu đột phá cho quá trình này. Hiện nay, việc đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực của người học đang được cả hệ thống giáo dục quan tâm và thực hiện. Dạy học theo cách này đòi hỏi giảng viên không chỉ chú tâm truyền thụ kiến thức mà còn khơi gợi, giúp sinh viên phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo trong tiếp nhận tri thức, kiểm chứng thông tin một cách chính xác và lựa chọn phương pháp giải quyết vấn đề mang lại hiệu quả cao. Theo đó, bên cạnh việc trang bị cho sinh viên hệ thống kiến thức khoa học, kỹ năng thực hành và các phẩm chất cần thiết khác thì việc rèn luyện khả năng tư duy là đặc biệt quan trọng.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Một số vấn đề lý luận về tư duy

a, Khái niệm tư duy

Tư duy là quá trình tâm lý phản ánh những thuộc

tính bản chất, những mối liên hệ, quan hệ bên trong có tính quy luật của sự vật, hiện tượng trong thế giới khách quan mà trước đó ta chưa biết.

Về thực chất, tư duy là chức năng đặc biệt, riêng có của bộ óc con người. Đó là quá trình ý thức của con người tìm hiểu và nắm bắt hiện thực. Là hình thức cao của sự phản ánh tích cực, chủ động, có mục đích về hiện thực khách quan và được biểu hiện là sự nhận thức có tính trung gian gián tiếp, khái quát về các mối quan hệ của sự vật và hiện tượng. Tư duy với tư cách là thuộc tính không thể thiếu trong hoạt động chủ quan của con người được thể hiện trong hoạt động sáng tạo và trong việc dự đoán các sự kiện, hiện tượng của thế giới.

b, Phân loại tư duy

Tư duy là một quá trình nhận thức phức tạp, bao gồm nhiều loại khác nhau, mỗi loại có đặc điểm và chức năng riêng. Dưới đây là một số loại tư duy phổ biến:

Tư duy theo chiều dọc (Vertical Thinking)

Tư duy theo chiều dọc là kiểu tư duy tuyến tính, logic, đi từ những thông tin đã biết để suy ra kết luận. Nó tập trung vào việc tìm ra câu trả lời đúng duy nhất bằng cách phân tích, đánh giá và loại bỏ các khả năng.

Tư duy theo chiều ngang (Lateral Thinking)

Tư duy theo chiều ngang là kiểu tư duy sáng tạo, linh hoạt, đi tìm nhiều giải pháp khác nhau cho một vấn đề. Nó khuyến khích việc khám phá các ý tưởng mới lạ, không theo lối mòn, bằng cách “nhảy” ra khỏi khuôn khổ thông thường.

Tư duy phản biện (Critical Thinking)

Tư duy phản biện là kiểu tư duy phân tích, đánh giá thông tin một cách khách quan, logic. Nó giúp chúng ta nhận ra những giả định, thành kiến, ngụy biện, từ đó đưa ra những kết luận có căn cứ và chính xác.

Tư duy sáng tạo (Creative Thinking)

Tư duy sáng tạo là kiểu tư duy tạo ra những ý tưởng mới lạ, độc đáo, có giá trị. Nó đòi hỏi khả năng tưởng tượng, khám phá, thử nghiệm, không ngại rủi ro.

Tư duy logic (Logical Thinking)

Tư duy logic là kiểu tư duy dựa trên các quy tắc, nguyên tắc logic để suy luận, lập luận. Nó giúp chúng ta đưa ra những kết luận chắc chắn, có tính thuyết phục.

Tư duy trừu tượng (Abstract Thinking)

Tư duy trừu tượng là kiểu tư duy sử dụng các khái niệm, biểu tượng để suy nghĩ về những thứ không cụ thể, không nhìn thấy được. Nó cho phép chúng ta hiểu được bản chất của vấn đề, khái quát hóa các kinh nghiệm.

Tư duy cụ thể (Concrete Thinking)

Tư duy cụ thể là kiểu tư duy dựa trên những kinh nghiệm, sự kiện cụ thể, có thể nhìn thấy, sờ thấy được. Nó giúp chúng ta giải quyết các vấn đề thực tế, ứng dụng kiến thức vào cuộc sống.

Tư duy phân tích (Analytical Thinking)

Tư duy phân tích là kiểu tư duy chia nhỏ một vấn đề phức tạp thành những phần nhỏ hơn, dễ hiểu hơn, để từ đó tìm ra giải pháp. Nó giúp chúng ta hiểu rõ cấu trúc, mối quan hệ giữa các phần của vấn đề.

Tư duy tổng hợp (Synthetical Thinking)

Tư duy tổng hợp là kiểu tư duy kết hợp các thông tin, ý tưởng khác nhau để tạo ra một cái gì đó mới mẻ, hoàn chỉnh. Nó giúp chúng ta nhìn nhận vấn đề một cách toàn diện, đưa ra những giải pháp sáng tạo.

Ngoài ra, còn có nhiều loại tư duy khác như tư duy hệ thống, tư duy chiến lược, tư duy trực giác. Mỗi loại tư duy có vai trò quan trọng trong các lĩnh vực khác nhau của cuộc sống. Việc rèn luyện và phát triển các loại tư duy khác nhau sẽ giúp chúng ta trở nên thông minh, sáng tạo, giải quyết

vấn đề hiệu quả và thành công hơn.

2.2. Vai trò của tư duy trong học tập

Trong quá trình tiếp thu kiến thức, đặc điểm tính chủ động và sáng tạo của tư duy giúp chúng ta không chỉ ghi nhớ thụ động mà còn chủ động liên kết, phân tích và tổng hợp kiến thức từ nhiều nguồn khác nhau.

a, Phát triển kỹ năng học tập

Đặc điểm tính logic và hệ thống của tư duy là yếu tố quan trọng giúp chúng ta xây dựng được các kỹ năng học tập hiệu quả. Việc sắp xếp, phân loại kiến thức theo một hệ thống logic không chỉ giúp chúng ta nhớ lâu hơn mà còn giúp chúng ta hiểu được mối quan hệ giữa các kiến thức, từ đó vận dụng kiến thức vào việc giải quyết vấn đề một cách linh hoạt.

b, Phát triển tư duy phản biện và sáng tạo

Đặc điểm tính phản biện, phê phán của tư duy là nền tảng để phát triển tư duy phản biện, giúp chúng ta đánh giá, phân tích các thông tin một cách khách quan, có lập trường và quan điểm cá nhân. Bên cạnh đó, đặc điểm tính sáng tạo của tư duy thúc đẩy chúng ta tìm ra những cách giải quyết vấn đề mới, độc đáo, thúc đẩy quá trình học tập trở nên sinh động và hiệu quả hơn.

c, Rèn luyện kỹ năng giải quyết vấn đề

Những đặc điểm của tư duy, đặc biệt là tính trừu tượng và khái quát, giúp chúng ta hiểu được bản chất của vấn đề, từ đó tìm ra phương pháp giải quyết phù hợp. Học tập không chỉ đơn thuần là việc tiếp thu kiến thức mà còn là quá trình rèn luyện kỹ năng giải quyết vấn đề thực tiễn thông qua việc áp dụng tư duy vào các tình huống cụ thể.

2.3. Một số phương pháp rèn luyện tư duy cho sinh viên hiện nay**a, Tạo môi trường học tập tích cực**

Khuyến khích sự tò mò: Giảng viên nên tạo ra một môi trường học tập cởi mở, khuyến khích sinh viên đặt câu hỏi, thắc mắc và khám phá những điều mới mẻ.

Tôn trọng ý kiến: Giảng viên cần tôn trọng ý kiến của sinh viên, dù ý kiến đó khác biệt với quan điểm của mình. Điều này giúp sinh viên tự tin hơn khi chia sẻ suy nghĩ và ý tưởng.

Tạo không gian thảo luận: Giảng viên nên tạo ra nhiều cơ hội để sinh viên thảo luận, tranh luận về các vấn đề, từ đó phát triển khả năng tư duy phản biện và giao tiếp.

b, Sử dụng các phương pháp giảng dạy đa dạng

Dạy học dựa trên vấn đề: Giảng viên có thể đưa ra các vấn đề thực tế để sinh viên cùng nhau phân

tích, giải quyết. Phương pháp này giúp sinh viên phát triển khả năng tư duy phản biện, sáng tạo và làm việc nhóm.

Dạy học dự án: Sinh viên được giao các dự án để thực hiện, từ đó phát triển khả năng tự học, nghiên cứu, tìm kiếm thông tin và giải quyết vấn đề.

Dạy học theo nhóm: Giảng viên chia sinh viên thành các nhóm nhỏ để cùng nhau học tập, trao đổi kiến thức và giải quyết vấn đề. Phương pháp này giúp sinh viên phát triển khả năng hợp tác, giao tiếp và tư duy phản biện.

Sử dụng các công cụ trực quan: Giảng viên có thể sử dụng các hình ảnh, video, sơ đồ tư duy,... để giúp sinh viên dễ dàng tiếp thu và ghi nhớ kiến thức.

c, Rèn luyện các kỹ năng tư duy cụ thể

Tư duy phản biện: Giảng viên nên dạy sinh viên cách phân tích thông tin một cách khách quan, đánh giá các ý kiến và lập luận, từ đó đưa ra những kết luận có căn cứ.

Tư duy sáng tạo: Giảng viên nên khuyến khích sinh viên suy nghĩ “out of the box”, đưa ra những ý tưởng mới lạ và độc đáo, giải quyết vấn đề theo những cách khác biệt.

Tư duy logic: Giảng viên nên dạy sinh viên cách suy nghĩ một cách có hệ thống, sắp xếp thông tin rõ ràng, mạch lạc, từ đó hiểu rõ vấn đề và giải quyết chúng một cách hiệu quả.

Kỹ năng giải quyết vấn đề: Giảng viên nên hướng dẫn sinh viên các bước để giải quyết một vấn đề, từ xác định vấn đề, phân tích vấn đề, đưa ra giải pháp và đánh giá kết quả.

Kỹ năng ra quyết định: Giảng viên nên giúp sinh viên hiểu rõ các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định, cách thu thập và phân tích thông tin, đánh giá rủi ro và đưa ra quyết định tối ưu.

d, Đánh giá và phản hồi

Đánh giá quá trình: Giảng viên nên đánh giá quá trình học tập của sinh viên, không chỉ dựa vào kết quả cuối cùng.

Phản hồi kịp thời: Giảng viên nên đưa ra những phản hồi kịp thời, cụ thể và mang tính xây dựng để giúp sinh viên cải thiện khả năng tư duy.

Khuyến khích tự đánh giá: Giảng viên nên khuyến khích sinh viên tự đánh giá khả năng tư duy của mình, từ đó nhận ra điểm mạnh, điểm yếu và có kế hoạch cải thiện.

e, Giảng viên cần tự nâng cao năng lực

Học hỏi liên tục: Giảng viên cần không ngừng học hỏi, cập nhật kiến thức và phương pháp giảng dạy mới để đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của xã hội.

Tham gia các khóa đào tạo: Giảng viên nên tham gia các khóa đào tạo về phát triển tư duy để nâng cao năng lực bản thân.

Chia sẻ kinh nghiệm: Giảng viên nên chia sẻ kinh nghiệm với đồng nghiệp để cùng nhau phát triển.

III. KẾT LUẬN

Rèn luyện kỹ năng tư duy cho sinh viên là một trong những nội dung có ý nghĩa quan trọng và thiết thực trong việc nâng cao chất lượng đào tạo ở các trường đại học. Để rèn luyện kỹ năng tư duy cho sinh viên, các trường đại học, nhất là giảng viên cần thực hiện đồng bộ năm biện pháp: tạo môi trường học tập tích cực; sử dụng đa dạng các biện pháp dạy học; rèn luyện kỹ năng tư duy cụ thể; đánh giá và phản hồi; giảng viên tự nâng cao năng lực. Các biện pháp có mối quan hệ chặt chẽ và hỗ trợ cho nhau. Vì vậy nhà trường cần thực hiện đồng bộ cả năm biện pháp mới thu được kết quả cao trong bồi dưỡng phát triển kỹ năng tư duy cho sinh viên để trở thành những người có tư duy hệ thống, có khả năng sáng tạo, giải quyết vấn đề tạo ra những chuyển biến tích cực cho xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Ngọc Đại, (2000), *Tâm lý dạy học: tài liệu tham khảo cho sinh viên các trường Đại học Sư phạm*, Cao đẳng sư phạm và giáo viên các cấp, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
2. Đặng Vũ Hoạt (2004), *Lý luận dạy học đại học*, Nxb Đại học Sư Phạm Hà Nội.
3. Trần Bá Hoàn, (2010), *Đổi mới phương pháp dạy học, chương trình và sách giáo khoa*, Nxb. Đại học Sư phạm Hà Nội.